غزل فارسی در سوگ «سایه»

زنده‌یاد هوشنگ ابتهاج چه میراث گرانسنگی در عرصه ادبیات فارسی به یادگار گذاشت؟

الهه آرانیان
calture@khorasannews.com

«بگردید بگردید در این خانه بگردید / در این خانه غریبید غریبانه بگردید. سایه ما با هفت‌هزار سالگان سربه‌سر شد». روز دوستداران شعر و ادب فارسی با این متن یلدا ابتهاج، دختر هوشنگ ابتهاج(ه.ا.سایه) تیره و تار شد. سایه، یکی از بزرگ‌ترین غزل‌سرایان شعر معاصر فارسی از یک ماه پیش در شهر کلن آلمان در بستر بیماری بود. پیرپرنیان اندیش حدود پنج ماه پس از درگذشت همسرش، آلما مایکیال، دوری او را تاب نیاورد و به او پیوست. خبر رفتن سایه، دوستداران شعر و ادب فارسی را اندوهگین کرد و حالا به هر صفحه‌ای در فضای مجازی که سر می‌زنی، بیتی از ابتهاج را در سوگ او می‌خوانی. هوشنگ ابتهاج متولد ۶ اسفند ۱۳۰۶ بود و در بامداد ۱۹ مرداد ۱۴۰۱ چشم از جهان فروبست.

■ پیام‌های تسلیت رئیس جمهور رئیس مجلس و حداد عادل

در همین حال، رئیس جمهور در پیامی درگذشت شاعر پرآوازه ایران، زنده‌یاد امیر هوشنگ ابتهاج را به خانواده، جامعه فرهنگی و هنری و مردم ادب‌پرور ایران تسلیت گفت. به گزارش ایرنا... سید ابراهیم رئیسی در پیامی با تسلیت درگذشت امیر هوشنگ ابتهاج تصریح کرد: این غزل‌سرا و پژوهشگر ادبی که فصل ماندگاری در غزل فارسی ایجاد کرد، با خلق آثار ادبی فراوان به‌ویژه با مضامین اجتماعی و حماسی و ترویج روحیه آزادی‌خواهی و استکبارستیزی در کنار لطافت عاشقانه آثارش، نقش موثری در حفظ گنجینه غنی ادبیات فارسی و ترویج و گسترش فرهنگ ایران داشت و نام خود را در تاریخ ادبیات و هنر این مرز و بوم ماندگار کرد. رئیسی در این پیام افزود: درگذشت شاعر پرآوازه کشورمان، مرحوم امیر هوشنگ ابتهاج موجب تأسف و تالم خاطر شد. این جانب، فقدان این چهره فرهیخته را به خانواده محترم، جامعه فرهنگی و هنری و مردم ادب‌پرور ایران، تسلیت عرض می‌کنم و از درگاه خداوند برای ایشان رحمت و رضوان الهی و برای بازماندگان صبر و سلامتی مسئلت دارم.

همزمان، دکتر محمدباقر قالیباف، رئیس مجلس شورای اسلامی، در پیامی درگذشت هوشنگ ابتهاج را تسلیت گفت. در متن این پیام آمده است: «درگذشت شاعر نامدار و شیرین‌سخن استاد امیر هوشنگ ابتهاج را به خانواده و دوستان ایشان و تمامی دوستداران شعر و ادب فارسی تسلیت می‌گویم. ه.ا. سایه با اشعار خود، پاسدار میهن‌دوستی و مروج فرهنگ و ادب اصیل ایرانی بود. خدایش بیامرزد و او را با سیدالشهدا(ع) همنشین کند».

محمد مهدی اسماعیلی، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی نیز در پیامی درگذشت این شاعر بزرگ را تسلیت گفت: «خبر درگذشت استاد امیر هوشنگ ابتهاج متخلص به سایه از شاعران و ادیبان ارجمند کشورمان موجب تأسف و تأثر بسیار شد. تردیدی نیست که شعرهای فاخر و شورانگیز زنده‌یاد ابتهاج جایگاهی بلند در شعر و ادب معاصر دارد. ایشان به مدد ذوق خدادادی، استادانه مضامین اجتماعی را در شعر فاخر خویش به کار گرفت و با سرودن تصنیف‌های ماندگاری همچون «سپیده» (ایران ای سرای امید) در زمره شاعرانی بود که به سرزمین گهربار خویش صمیمانه عشق می‌ورزید. این جانب فقدان این شاعر گرامی و صاحب سبک را به خانواده داغدار ایشان و خانواده بزرگ فرهنگ، هنر و ادب ایران اسلامی و همه پارسی‌زبانان در جای جای جغرافیای جهان تسلیت می‌گویم». در متن پیام تسلیت دکتر حدادعادل، رئیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی هم آمده است: «بی‌گمان، ابتهاج را می‌توان یکی از قله‌های بلند شعر فارسی در قرن اخیر دانست. او مظهر همزیستی دلپذیر سنّت و نوآوری در شعر معاصر ایران بود. زبان و بیان وی اگرچه از سنّت هزارساله ادب فارسی مایه می‌گرفت، رنگ و آهنگ خاصی داشت که به شعر او هویت می‌بخشید. شعر سایه، به‌ویژه غزل‌های او، در ادبیات فارسی ماندگار خواهد شد».

■ سایه‌ای که می‌شناختیم

پدرش آقاخان ابتهاج، از مردان سرشناس رشت بود و مادرش، فاطمه رفعت. هوشنگ ابتهاج تحصیلات ابتدایی را در رشت گذراند و در تهران به دبیرستان رفت. او در همین دوران بود که اولین دفتر شعر خود به نام «نخستین نغمه‌ها» را منتشر کرد که نشان از جسارت او در ورود به دنیای شعر و ادبیات در سنین جوانی داشت.

سایه از سال ۱۳۵۰ تا ۱۳۵۶ مدیر برنامه «گل‌ها» در رادیو بود. او پس از کشتار مردم در ۱۷ شهریور ۵۷ از کار در رادیو استعفا کرد. ابتهاج با این که در خانواده‌ای مرفه متولد شده بود، اما همفکر توده‌ای‌ها شد. هر چند که بعدها خودش در مصاحبه با مهرنامه گفت هرگز به عضویت حزب توده درنیامده‌است.

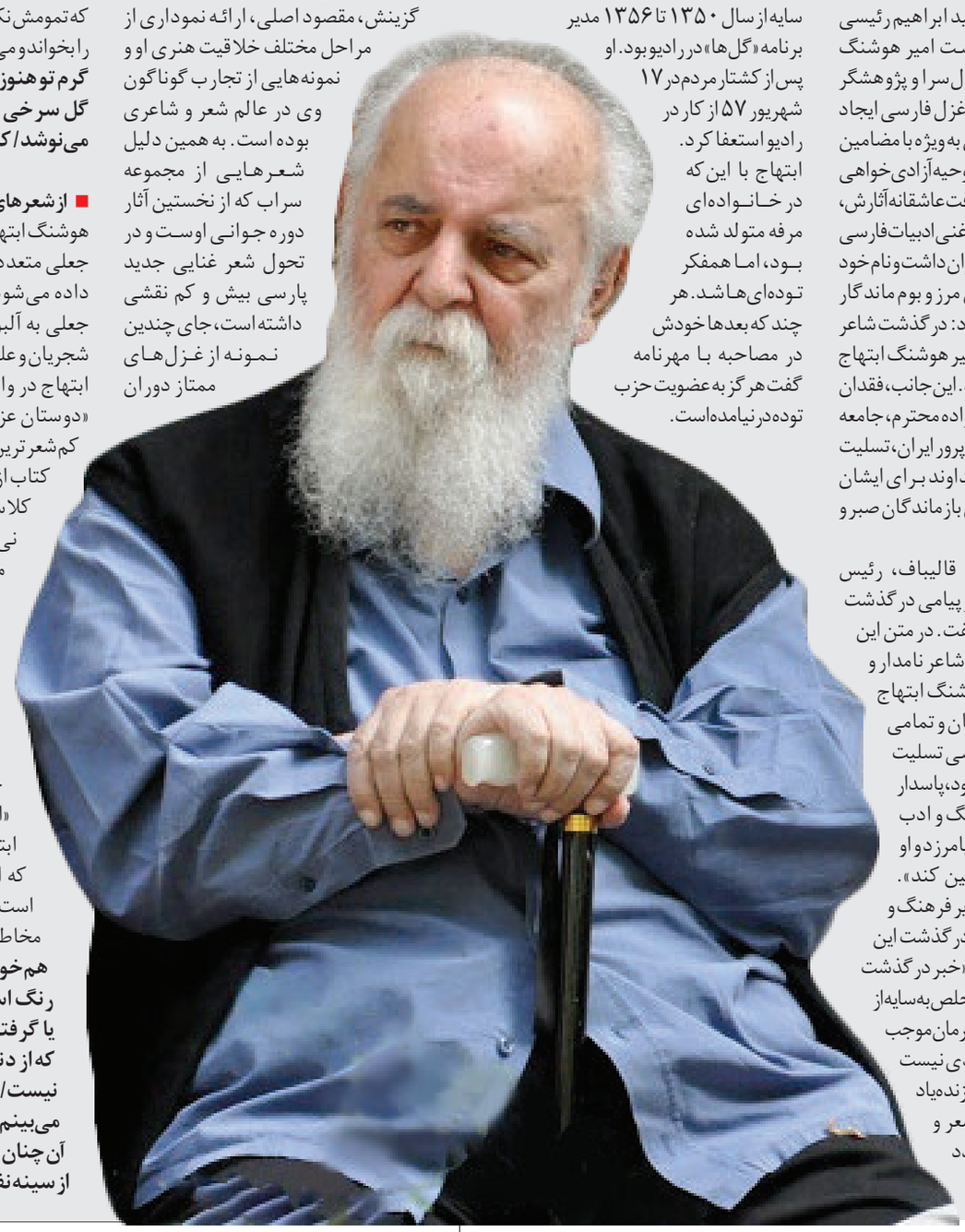

■ اشعاری مانند کاغذزر

امیر هوشنگ ابتهاج از درخشان‌ترین شاعران غزل‌سرای معاصر است. او با این که در هر دو شیوه شعر کلاسیک و شعر نو طبع‌آزمایی کرده، اما غزل‌هایش از سروده‌هایش در قالب شعر نو پیشی گرفته‌است؛ چرا که در غزل‌سرایی نوآوری‌هایی در عاطفه، خیال و زبان شعر داشته‌است. استاد محمدرضا شفیعی کدکنی در مقدمه کتاب «آینه در آینه» (برگزیده شعر سایه به انتخاب شفیعی کدکنی) می‌نویسد: «از دیرباز با شعر سایه انس و الفت داشته‌ام و نمی‌دانم چگونه شکر این نعمت را باید گزارد که حشر و نشر بسیار نزدیک با او نیز یکی از خجستگی‌های زندگی من در این سال‌ها بوده است. همین دوستی نزدیک، مرا گستاخ کرد که یک شب در بهار ۱۳۶۹ در شهر کلن در کشور آلمان، در حضور او گاه از حافظه و زمانی با مراجعه به مجموعه‌های شعری او این انتخاب را روی چند برگ کاغذ انجام دادم و او با بزرگواری، ولی بی‌هیچ اعمال سلیقه‌ای پذیرفت که عینا چاپ شود و این است حاصل آن گزینش، گزینشی یک‌شبه و حداقل سی‌وپنج ساله. سایه، در انواع سخن، شعر خوب و شعر درخشان بسیار دارد. اگر می‌خواستم این انتخاب را بر محور اصلی شاهکارهای او - که در آن اکثریت با غزل‌هاست - استوار کنم، شاید برای بعضی از گونه‌ها و نمونه‌های دیگر کمتر مجال تجلی حاصل می‌شد. اما در این گزینش، مقصود اصلی، ارائه نموداری از مراحل مختلف خلاقیت هنری او و نمونه‌هایی از تجارب گوناگون وی در عالم شعر و شاعری بوده است. به همین دلیل شعرهایی از مجموعه سراب که از نخستین آثار دوره جوانی اوست و در تحول شعر غنایی جدید پارسی بیش و کم نقشی داشته‌است، جای چندین نمونه از غزل‌های ممتاز دوران پختگی و کمال هنری او را گرفته است، و این به هیچ روی، نقض غرض نیست، به‌ویژه که غالب دیوان‌های او هر کدام بارها و بارها چاپ شده است و مانند کاغذزر در میان عاشقان شعر فصیح پارسی دست به دست گشته است و کمتر حافظه فرهیخته‌ای است که شعری از روزگار ما به یاد داشته باشد و در میان ذخایرش نمونه‌هایی از شعر و غزل سایه نباشد. من این نکته را در این لحظه یکی از مهم‌ترین نشانه‌های توفیق یک شاعر می‌شمارم».

■ ماجرای شعر سایه درباره واقعه کربلا

یکی از آثاری که به خوبی مخاطب را با حال و هوای زندگی سایه آشنا می‌کند، کتاب «پیر پرنیان‌اندیش»، حاصل گفت‌وگوی میلاد عظیمی و عاطفه طیه با اوست. در بخشی از این کتاب که چاپ بیستم را هم پشت سر گذاشته، می‌خوانیم: «هشتم محرم بود و عصر به خانه سایه رفتیم. سایه مغموم بود و از چشم‌هایش معلوم بود گریه کرده. عاطفه گفت: «باز م شیطونی کردین؟» سایه خندید. پرسیدم «اتفاقی افتاده»؟ نه! شما می‌دونین که تلویزیون همیشه جلوم روشنه. هر کانالی هم که می‌زنم داره روضه و نوحه نشون می‌ده. من هم گوش می‌کنم و خب گریه‌ام می‌گیره. می‌شینم با این‌ها گریه می‌کنم. پس از چند دقیقه گپ و گفت، سایه می‌گوید: «سال‌ها پیش یک شعری گفتم به اسم «اربعین» که تموم نکردم». با تعجب اصرار می‌کنم شعر را بخواند و می‌خواند: **یا حسین بن علی/ خون گرم تو هنوز/ از زمین می‌جوشد/ هر کجا باغ گل سرخی هست/ آب از این چشمه خون می‌نوشد/ کربلایی است دلم»**.

■ از شعرهای جعلی تا تصنیف‌های خاطره‌ساز

هوشنگ ابتهاج یکی از شاعرانی است که اشعار جعلی متعددی در فضای مجازی به او نسبت داده می‌شود. تا جایی که یکی از این اشعار جعلی به آلبوم «افسانه چشم‌هایت» همایون شجریان و علیرضا قربانی هم راه پیدا کرد. یلدا ابتهاج در واکنش به این شعر جعلی نوشت: «دوستان عزیز در خصوص سایه باید گفت او کم‌شعرترین شاعر دوران ماست و تنها سه کتاب از او موجود است: سیاه مشق (شعر کلاسیک)، تاسیان (شعر نو) و بانگ نی (منظومه مثنوی). به کتاب‌ها مراجعه کنیم». اما آن‌ها که خیلی اهل خواندن کتاب شعر نیستند، تعدادی از غزل‌ها و اشعار نیمایی سایه را با صدای خواننده‌های بزرگی چون محمدرضا شجریان و شهرام ناظری شنیده‌اند و با آن‌ها خاطره دارند. دو تصنیف خاطره‌انگیز «تو ای پری کجایی» و «ایران ای سرای امید» از سروده‌های ابتهاج است. تصنیف «ارغوان» نیز که از شعرهای مشهور نیمایی سایه است، با اجرای علیرضا قربانی به گوش مخاطبان آشناست: **«ارغوان/ شاخهٔ هم‌خون جدامانده‌ٔ من/ آسمان تو چه رنگ است امروز؟/ آفتابی‌ست هوا؟/ یا گرفته‌است هنوز/ من در این گوشه که از دنیا بیرون است/ آسمانی به سرم نیست/ از بهاران خبرم نیست/ آن چه می‌بینم دیوار است/ آه این سخت سیاه/ آن چنان نزدیک است/ که چو بر می‌کشم از سینه نفس/ نفسم را بر می‌گرداند»**.

نگاهی به رمان «ایشان»، نوشته احمد ابوالفتحی

نقش اسطوره‌ها در بُعدبخشی به داستان

حسین عباس‌زاده

معرفی کتاب

اسطوره‌ها در ادبیات ایران و جهان، جایگاه ویژه‌ای دارند؛ چه بسیار نویسندگانی که از اسطوره برای عمق و غنابخشیدن به داستان‌های خود استفاده کرده‌اند. اسطوره همچنین، پیوندی ناگسستنی با داستان دارد و این پیوند در آثار زیادی از بزرگان ادبیات ایران شکل گرفته‌است. به‌عبارتی دیگر ادبیات جدی ایران، هیچ‌گاه از نگاه‌های اسطوره‌ای خالی نبوده‌است.

رمان «ایشان» از جمله رمان‌هایی است که از اسطوره بهره برده و نویسنده سعی کرده است در قسمت‌های مختلف از این جریان در داستان استفاده کند. البته باید توجه داشت استفاده درست و به‌جا از اسطوره‌ها در داستان نقش مهمی دارد. اگر نویسنده نتواند اسطوره و داستان را با هم درآمیزد، آن‌چه نوشته است اثر خوبی از کار درنخواهد آمد. در رمان «ایشان» اسطوره پیوند درستی با داستان دارد و این موضوع باعث بُعدبخشی به اثر شده و همچنین قابلیت بررسی رمان را در حیطه و منظر اسطوره امکان‌پذیر کرده است. رمان «ایشان» را از نظر پیرنگ، می‌توان در دسته آثار ژانریک و معمایی دانست؛ چرا که شخصیت اصلی داستان به دنبال رمزگشایی از یک معمای خانوادگی است و در این مسیر افسانه‌ها و اسطوره‌ها به مدد داستان آمده‌است. نام کتاب «ایشان» از موجودی فرابشری که ریشه در افسانه‌ها و اسطوره‌ها دارد، گرفته شده است. رمان «ایشان» جزو رمان‌هایی است که از افسانه‌ها و اسطوره‌های ایرانی به فراوانی استفاده کرده است و می‌توان گفت همین ویژگی، این اثر را خاص کرده و جزو آثار اسطوره‌محور در ادبیات داستانی ایران قرار داده‌است.

نوبت دوم

آگهی فراخوان ارزیابی کیفی مناقصه عمومی دو مرحله‌ای

شرکت ملی گاز ایران
شرکت مجتمع گاز پارس جنوبی

شرکت مجتمع گاز پارس جنوبی(پالایشگاه نهم(فاز ۱۲)) در نظر دارد اقلام مورد نیاز خود را با شرایط ذیل بصورت برگزاری **مناقصه عمومی دو مرحله‌ای** از طریق سامانه تدارکات الکترونیکی دولت (**سامانه ستاد**) تامین نماید:

شماره فراخوان در سامانه ستاد ایران:	۲۰۰۱۰۹۳۴۹۸۰۰۰۲۵۸
شماره مناقصه و تقاضا :	شماره مناقصه R9/400/48 و شماره تقاضا ۹۹۴۰۰۴۳
موضوع و شرح مختصر اقلام درخواستی:	P/F: EARLY WARNING SMOKE DETECTOR "XTRALIS"
مبلغ برآوردی مناقصه :	۵۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال
مبلغ تضمین شرکت در فرایند ارجاع کار:	۲/۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال
نوع تضمین شرکت در فرایند ارجاع کار:	تضمین شرکت در فرایند ارجاع کار بصورت یکی از تضامین قابل قبول وفق آیین‌نامه تضمین شماره ۱۲۳۴۰۲/ت۵۰۶۵۹ ه مورخ ۹۴/۰۹/۲۲ هیات وزیران می باشد.
تاریخ های مهم در فرآیند برگزاری مناقصه از طریق سامانه ستادایران:	زمان اولین انتشار آگهی /ارسال به صفحه اعلان عمومی: ۱۴۰۱/۰۵/۱۸ مهلت بارگیری و دریافت اسناد ارزیابی کیفی از سامانه ستادایران: ۱۴۰۱/۰۵/۳۱ مهلت بارگذاری و ارسال پاسخ استعلام و مدارک ارزیابی کیفی در سامانه ستادایران: ۱۴۰۱/۰۶/۱۶
آخرین مهلت بارگذاری پیشنهادات فنی و مالی در سامانه ستادایران:	پس از ارزیابی کیفی مناقصه‌گران، مستندات دریافت پیشنهاد فنی و مالی به همراه برنامه زمانی از طریق سامانه ستاد ارسال می گردد.
آدرس مناقصه گذار:	استان بوشهر – کنگان – کیلومتر ۱۵ جاده عسلویه – مجتمع گاز پارس جنوبی – پالایشگاه نهم(فاز ۱۲) – کد پستی: ۷۵۳۹۱۷۱۰۵۷ تلفن : ۰۷۷۳۱۴۶۳۹۱۳ – ۰۷۷۳۱۴۶۳۷۲۸ – فکس: ۰۷۷۳۱۴۶۳۳۲۷ – ۰۷۷۳۱۴۶۳۳۵۱

بدیهی است کلیه فرآیند برگزاری مناقصه الکترونیکی از طریق درگاه سامانه تدارکات الکترونیکی دولت (سامانه ستاد) به نشانی: WWW.SETADIRAN.IR انجام می‌پذیرد و به پیشنهادهای خارج از سامانه ستاد هیچگونه ترتیب اثری داده نخواهد شد و مناقصه گران بایستی نسبت به ثبت نام در سامانه ستاد و دریافت گواهی امضاء الکترونیکی اقدام نمایند. مناقصه‌گران می توانند جهت کسب اطلاعات بیشتر به سایت WWW.SPGC.IR مراجعه و یا با شماره تلفن‌های ۰۷۷۳۱۴۶۳۷۲۸ – ۰۷۷۳۱۴۶۳۹۱۳ تماس حاصل فرمایند.

۳۹۹

روابط عمومی شرکت مجتمع گاز پارس جنوبی

ت/۱۴۰۱۸۲۶۷۶

ناگهان شعر

محمدعلی مجاهدی

کیست این مردی که رو در روی دنیا ایستاده؟
در دل دریای دشمن بی‌محابا ایستاده؟

لرزه می‌افتد به جان خیل دشمن از خروشش
وز نهیبش قلب هستی، نبض دنیا ایستاده

می‌گذارد پای بر فرق شط از دریادلی‌ها
وه چه بشکوه و تماشایی‌ست دریا، ایستاده!

گرچه زینب زیر بار داغ‌ها از پا نشسته
تکیه کرده بر عمود خیمه‌ها، تا ایستاده

او که دارد فطرتی نازک‌تر از آیینه حتی
در مصاف خصم چون کوهی ز خارا، ایستاده

با غریو «ما رأیتُ فِی البَلا الا جَمیلا»
پیش روی آن همه زشتی، چه زیبا ایستاده!

از قیام کربلا این درس را آموخت باید:
ظلم را نتوان ز پا انداخت، الا ایستاده

این پیام تک‌سوار ظهر عاشور است یاران:
مرگ در فرهنگ ما زیباست، اما ایستاده!

***

محمدجواد غفورزاده «شفق»

باغ، آن روز صبر و تاب نداشت
عطش آب داشت، آب نداشت

باغبان از بهار می‌پرسید
یک چمن گل مگر گلاب نداشت

عشق اطراف خیمه می‌گردید
فرصت حسن انتخاب نداشت

سیزده ساله، ارغوان‌پوشی
که نظر جز به آفتاب نداشت

جام احلی من العسل بر کف
آرزو داشت اضطراب نداشت

در همان لحظه‌ای که در میدان
بانگ هل من معین جواب نداشت

غنچه‌ای، در میان گهواره
عطش وصل داشت، خواب نداشت

در تب و تاب عشق او، اثری
ذکر لالایی رباب نداشت

جز در این انقلاب، شش ماهه
جانفدا هیچ انقلاب نداشت

به گلویش، که تیر می‌آمد
از لبش، بوی شیر می‌آمد

***

محمدمهدی سیار

امسال دوریم از تو... لابد حکمتی دارد
باشد، ولی عاشق دل کم‌طاقتی دارد

مشتاقی و مهجوری و دلتنگی و دوری
این قسمت ما بود... هر کس قسمتی دارد

جز آه چیزی در بساطم نیست، اما آه...
گویند آهِ دلشکسته قیمتی دارد

نذر زیارت داشتم از جانب «سردار»
اینک ولی او با ضریحت خلوتی دارد

این اربعین دنیا زیارتگاه یار ماست
هر گوشه‌ای یک دلشکسته حاجتی دارد

***

مهدی فرجی

این خاک بهشت است که قیمت شدنی نیست
ریگ ملکوت است، عقیق یمنی نیست

افتاده ابا الفضل ابا الفضل در این دشت
دیگر عَلَم هیچ‌یک انداختنی نیست...

یک دست تو این گوشه و یک دست تو آن سو
بین الحرمینی که در آن سینه‌زنی نیست

دعوت شدهٔ مجلس خوبانی و آن جا
رختی به برازندگی بی‌کفنی نیست

برخاستی و جان تو را خواست، وگرنه
هر رود به صحرا زده، دریا شدنی نیست

خبر

تابلوی حسن روح‌الامین به یاد حبیبا... صادقی

استاد حسن روح‌الامین، هنرمند نقاش، تصویری از تابلوی جدید خود را در صفحه اینستاگرامش منتشر کرد.

به گزارش ایسنا، «بابا» نام تابلوی جدید حسن روح‌الامین است که به یاد مرحوم حبیبا... صادقی کشیده شده است.

این تابلو در واقع روایت حسن روح‌الامین از وداع پدر با دختر در روز عاشورا است که با تکنیک رنگ روغن روی بوم و در ابعاد ۱۱۰*۱۱۳۰ کشیده شده است.

حبیبا... صادقی، هنرمند پیش‌کسوت و انقلابی در عرصه هنرهای تجسمی پنجم مردادماه امسال دار فانی را وداع گفت. مراسم تشییع و خاکسپاری او هشتم مردادماه همزمان با نخستین روز محرم از مقابل فرهنگستان هنر برگزار و پیکرش در قطعه هنرمندان به خاک سپرده شد.

موسیقی

«بیدار شو» همایون شجریان منتشر شد

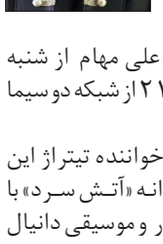

قطعه موسیقی «بیدار شو» به آهنگ‌سازی علی قمصری و خوانندگی همایون شجریان منتشر شد. به گزارش ایرنا، قطعه موسیقی «بیدار شو» با شعری از مولانا، به آهنگ‌سازی علی قمصری و خوانندگی همایون شجریان منتشر شد.

علی قمصری (تار)، مصباح قمصری (سازهای کوبه‌ای)، مهرداد عالمی (ویولن‌سل) و حسین رضایی‌نیا (دف) نوازندگان این اثر هستند. همچنین مریم ابراهیم پور، سهیل رجب، محمدرضا صفی، شهرام رکوعی، صابر جعفری، جمیله پولادیها، فریبا اسدی و شیما حکیمی به عنوان هم‌آوایان این قطعه موسیقی، همایون شجریان را همراهی می‌کنند.

«آتش سرد» با صدای سالار عقیلی

تیزر مجموعه تلویزیونی «آتش سرد» با صدای سالار عقیلی منتشر شد. به گزارش ایرنا، آتش سرد، به نویسندگی محسن سرتیپی و نازنین فرخلو، کارگردانی رضا ابوفاضلی و تهیه‌کنندگی علی مهام از شنبه ۲۲ مردادماه ساعت ۲۱:۳۰ از شبکه دو سیما پخش می‌شود.

سالار عقیلی به عنوان خواننده تیتراژ این سریال معرفی شده و ترانه «آتش سرد» با شعری از محمدمهدی سیار و موسیقی دانیال سالاری و علی وانیار ساخته شده است.